מהדר אזוזי זוזי דרבנן א"ל במטותא מינייכו לא תחללוניה אמר [א]רבא ואיתימא ר' יהושע בן לוי [א]אפי' יחיד המתפלל בע"ש צריך לומר ויכולו דאמר רב המנונא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו מעלה עליו הכתוב כאילו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית שנאמר [1]ויכולו אל תקרי ויכולו (א) אלא ויכלו אמר רבי אלעזר מניין שהדיבור כמעשה שנאמר [2]בדבר ה' שמים נעשו אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בע"ש ואומר ויכולו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו [3]וסר עונך וחטאתך תכופר תניא ר' יוסי בר יהודה אומר שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בע"ש מבית הכנסת לביתו אחד טוב ואחד רע [ב]וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו אמר ר' אלעזר [ג]לעולם יסדר אדם שלחנו בע"ש אע"פ שאינו צריך אלא לכזית ואמר ר' חנינא [ד]לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת אע"פ שאינו צריך אלא לכזית חמין במוצאי שבת מלוגמא פת חמה במוצאי שבת מלוגמא ר' אבהו הוה עבדין ליה באפוקי שבתא עיגלא תילתא הוה אכיל מיניה כולייתא כי גדל אבימי בריה א"ל למה לך לאפסודי כולי האי נשבוק כולייתא ממעלי שבתא שבקוהו ואתא אריא אכליה אריב"ל [ה]כל העונה אמן יהא שמיה רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו שנאמר [4]בפרוע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' מ"ט בפרוע פרעות משום דברכו ה' רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן אפילו יש בו שמץ של עבודה זרה מוחלין לו כתיב הכא בפרוע פרעות וכתיב התם [5]כי פרוע הוא (ב) אמר ריש לקיש כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי ג"ע שנאמר [6]פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים [ו]אל תיקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן [ז]מאי אמן א"ר חנינא אל מלך נאמן א"ר יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת שנאמר [7]ואם לא תשמעו אלי לקדש את יום השבת ולבלתי שאת משא וגו' והצתי אש בשעריה ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה מאי ולא תכבה אמר רב נחמן בר יצחק בשעה שאין בני אדם מצויין לכבותה אמר אביי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת שנאמר [8]ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם אמר ר' אבהו לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו ק"ש שחרית וערבית שנאמר [9]הוי משכימי בבקר שכר ירדפו וגו' וכתיב [10]והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם ואת פועל ה' לא יביטו וכתיב [11]לכן גלה עמי מבלי דעת אמר רב המנונא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן שנאמר [12]שפוך על עולל בחוץ וגו' מה טעם שפוך משום דעולל בחוץ אמר עולא לא חרבה ירושלים אלא מפני שלא היה להם בושת פנים זה מזה שנאמר [13]הובישו כי תועבה עשו גם בוש לא יבושו וגו' אמר ר' יצחק לא חרבה ירושלים אלא בשביל שהושוו קטן וגדול שנאמר [14]והיה כעם ככהן וכתיב בתריה [ז][15]הבוק תבוק הארץ אמר רב עמרם בריה דר"ש בר אבא א"ר שמעון בר אבא א"ר חנינא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה שנאמר [16]היו שריה כאילים לא מצאו מרעה מה איל זה ראשו של זה בצד זנבו של זה אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה א"ר יהודה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביזו בה ת"ח [ט]שנאמר [17]ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד [ל]אין מרפא מאי עד לאין מרפא אמר רב יהודה אמר רב [י]כל המבזה ת"ח אין לו רפואה למכתו אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [18]אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן ובנביאי אלו ת"ח אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן א"ל רב פפא לאביי דידי ודידך מאי א"ל אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא ואמר ריש לקיש משום ר"י נשיאה [ז]אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפי' לבנין בית המקדש ואמר ר"ל לר"י נשיאה כך מקובלני [ט]מאבותי ואמרי לה מאבותיך [ח]כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה רבינא אמר מחרימין אותה [י]ואמר רבא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר [19]שוטטו בחוצות ירושלים וראו נא [ודעו ובקשו ברחובותיה אם תמצאו איש] (אם יש איש) עושה משפט מבקש אמונה ואסלח לה איני והאמר רב קטינא [ט]אפי' בשעת כשלונה של ירושלים לא פסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר [20]כי יתפש איש באחיו בית אביו (לאמר) שמלה לכה קצין תהיה לנו דברים שבני אדם מתכסין בהן כשמלה ישנן בידיך [י]והמכשלה הזאת תחת ידך

דברים

מהדר אזוזי זוזי דרבנן. כשהיה רואה אותן זוגות זוגות ומדברין בתורה מחזר אחריהם ואומר להם במטותא מנכון לכו והתעסקו בעונג שבת ולא תחללוניה לבטל תענוגים: **ויכלו.** הקב"ה וזה שמספר בשבחו של מקום ובשבח של שבת: **יסדר אדם שלחנו בע"ש.** ללילי שבת: **במוצ"ש.** נמי כבוד שבת ללוות ביציאתו דרך כבוד כאדם המלוה את המלך בצאתו מן העיר: **חמין.** לשתות ולרחוץ: **מלוגמא.** רפואה: **אכליה אריא.** לעגל הראוי לשחוט: **בכל כחו.** בכל כוונתו: **בפרוע פרעות.** ביטול פורעניות כגון פרוע[ח] דמתרגמינן בטל: **בהתנדב עם ברכו.** כשמתנדבין ישראל לברך את בוראן: **כי פרוע כי פרעו אהרן.** ע"ז. והכי קאמר בהבטל פריעות ע"ז שתשתקע ותשתכח שלא יזכר עונש משום התנדב עם הוא: **אל מלך נאמן.** כך מעיד על בוראו שהוא אל מלך נאמן: **שאין בני אדם מצויין לכבותה.** בשבת: **בבקר.** בזמן ק"ש. וכן מאחרי בנשף[ט]: **והיה כנור ונבל.** בסיפיה דקרא ואת פועל ה' לא יביטו לא שמו לב ליחד שמו על בריותיו: **שפוך על עולל.** רישא דקרא ואת חמת ה' נלאיתי הכיל שפוך וגו' שפוך החמה בנקמה בשביל שעולל לחוץ ובטלין מבית רבן: **הובישו כי תועבה עשו וגו'.** סיפיה דקרא גם בוש לא יבושו וגם הכלם לא כו': **במשיחי אלו תינוקות של בית רבן.** שדרך תינוקות למושחן בשמן[י]: **ובנביאי אלו תלמידי חכמים.** שנאמר ונביא לבב חכמה (תהלים צ): **מחריבין.** איכא שיור: **מחרימין.** ליכא שיור: **מתכסין בהן כשמלה.** כששואלין אותן טעמי תורה הללו עושין עצמן כמעלימין את דבריהם מפני שאינן יודעים להשיב: **ישנן בידך.** אתה בקי לפיכך קצין תהיה לנו ותלמדנו חכמה:

דברים

ומצא נר דלוק ושולחן ערוך. וא"ת דאמר בריש ערבי פסחים (דף ק:) ושוין שאין מביאין את השולחן אא"כ קידש[א] וי"ל דערוך הוא במקום אחר אלא שאין מביאין אותו[ב] עד אחר הקידוש כי היכי דתיתי סעודתא ביקרא דשבת כדאיתא בשאלתות דרב אחאי[י] ודוקא בימיהם שהיו להם שלחנות קטנים לפני כל אחד ואחד[ג] אבל שלנו גדולים הם וקשה לטלטלם[ד] (ג): **כל העונה אמן יהא שמיה רבא בכל כחו.** פי' בכל כוונתו וכן פירש רש"י[ה] ור"י אומר דיש בפסיקתא במעשה דר' ישמעאל בן אלישע דקאמר התם כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמיה רבא מברך בקול רם מבטלים גזירות קשות[ו]:

א"ר חנינא אל מלך נאמן. צריך להרהר בו בשעה שאומר אמן:

אידי

עין משפט נר מצוה

מז א מיי' פכ"ט מהל' שבת הלכה ז סמג עשין ל טוש"ע או"ח סי' רסח סעיף א:
מח ב מיי' פ"ל שם הל' ה סמג שם טור שו"ע או"ח סימן רסב סעיף א:
מט ג מיי' שם הלכה ה וסמג שם:
נ ד מיי' וסמג שם טור שו"ע או"ח סימן ש:
נא ה מיי' פ"ט מהלכות תפלה הלכה א טוש"ע או"ח סימן נו סעיף א [וברב אלפס ברכות פג דף ט"ו: וברא"ש שם סימן יט]:
נב ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הלכה יא טור שו"ע יו"ד סימן רמג סעיף ז:
נג ז מיי' פ"ב שם הל"ב טוש"ע יו"ד סי' רמה סעיף יג [וברב אלפס פ"ב דב"ב דף קסג: וברא"ש פ"ג דמו"ק סי' פ"א]:
נד ח מיי' שם הלכה א טוש"ע שם סעיף ז [וברב אלפס שם]:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' אל תיקרי ויכֻלו אלא ויכַלו: **(ב)** שם כי פרוע הוא כי פרעו אהרן אמר ריש לקיש: **(ג)** תוס' ד"ה ומצא וכו' וקשה לטלטלם. נ"ב פי' אחר קידוש שלא להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה אנו רגילין לפרוס מפה ולקדש:

◆

גליון הש"ס

גמ' שנא' ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים. ע"ד שאחז"ל נדרים דף כ ע"ב מאן מה"ש רבנן: שם כך מקובלני מאבותי. עיין ב"מ דף פד ע"א ד"ה אי הדרת:

◆

מוסף רש"י

מאי אמן. כשעונין על כל ברכה וברכה אמן, היאך משמע קבלת יראת שמים (סנהדרין קיא.). **אל מלך נאמן.** בנוטריקון, שמאמין עליו הקב"ה (שם). **כי יתפש איש באחיו.** באנשי ירושלים שפסקה תורה מהם והיו שואלים לחבריהם (גיטין מג.) הכתוב היה מגנן לומר שלא היו יודעין להשיב לשואלים הלכה (חגיגה יד.). **שבני אדם** מתכסין בהן כשמלה. נחבאין שלא ישאלו להן לפי שאין בקיאין בהן (שם) כלומר דברים שמכוסים כשמלה שלך הן שאתה בקי בהן, אמור לנו ותהיה קצין (גיטין שם). **ישנן בידך.** כלומר אתה בקי בהן (חגיגה שם).

◆

מוסף תוספות

א. ואם הביא פורס מפה ומקדש. תוס' הרא"ש. ב. למקום סעודה אצל המטה שהוא מיסב עליה. תוס' הרא"ש. ג. ונוחים לטלטלן. פי' הר"ן. ד. וטורח להביאן אחר הקדוש. תוס' הרא"ש. שלא להפסיק כל כך בין קידוש לסעודה, אנו רגילים לפרוס מפה ולקדש. תוס' פסחים ק: ד"ה שאין. (ועי' הגהות הב"ח). ה. ומפני שיש בנ"א שאין הכוונה שלהם מתעוררת אלא ע"י הכח, אמר 'בכל כחו'. רבנו יונה ברכות יג: מדפי הרי"ף ד"ה בכל כחו. ו. כי בזו מעורר כוונתו וכל אבריו לברך שמו של הקב"ה. ריטב"א.

◆

רבינו חננאל

ויחיד המתפלל בעצמו אומר ויכולו.

מסורת הש"ס

א) [בהרא"ש וטור סי' רסח איתא אמר רב וכו' ואמר רב המנונא כל המתפלל וכו' וכ"א בשאלתות בראשית סי' א], **ב)** סנהדרין קי:, **ג)** [סנהדרין קיא.], **ד)** [פי' תתרוקן], **ה)** חגיגה יד., **ו)** [חגיגה שם (גיטין מג.), **ז)** [חגיגה יד.] [גיטין מג.], **ח)** [שמות לב], **ט)** [ישעיה ה], **י)** [כדאי' לעיל י:], **כ)** [פרשת יתרו סימן נד], **ל)** [וע"ע תוס' פסחים ק: ד"ה שאין],

◆

תורה אור השלם

1 וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: בראשית ב א
2 בִּדְבַר יְיָ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל צְבָאָם: תהלים לג ו
3 וַיַּגַּע עַל פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָגַע זֶה עַל שְׂפָתֶיךָ וְסָר עֲוֺנֶךָ וְחַטָּאתְךָ תְּכֻפָּר: ישעיהו ו ז
4 בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ יְיָ: שופטים ה ב
5 וַיַּרְא מֹשֶׁה אֶת הָעָם כִּי פָרֻעַ הוּא כִּי פְרָעֹה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקָמֵיהֶם: שמות לב כה
6 פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי צַדִּיק שֹׁמֵר אֱמֻנִים: ישעיהו כו ב
7 וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וּלְבִלְתִּי שְׂאֵת מַשָּׂא וּבֹא בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלִַם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וְהִצַּתִּי אֵשׁ בִּשְׁעָרֶיהָ וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת יְרוּשָׁלִַם וְלֹא תִכְבֶּה: ירמיה יז כז
8 כֹּהֲנֶיהָ חָמְסוּ תוֹרָתִי וַיְחַלְּלוּ קָדָשַׁי בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל לֹא הִבְדִּילוּ וּבֵין הַטָּמֵא לְטָהוֹר לֹא הוֹדִיעוּ וּמִשַּׁבְּתוֹתַי הֶעְלִימוּ עֵינֵיהֶם וָאֵחַל בְּתוֹכָם: יחזקאל כב כו
9 הוֹי מַשְׁכִּימֵי בַבֹּקֶר שֵׁכָר יִרְדֹּפוּ מְאַחֲרֵי בַנֶּשֶׁף יַיִן יַדְלִיקֵם: ישעיהו ה יא
10 וְהָיָה כִנּוֹר וָנֶבֶל תֹּף וְחָלִיל וָיַיִן מִשְׁתֵּיהֶם וְאֵת פֹּעַל יְיָ לֹא יַבִּיטוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא רָאוּ: ישעיהו ה יב
11 לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת וּכְבוֹדוֹ מְתֵי רָעָב וַהֲמוֹנוֹ צִחֵה צָמָא: ישעיהו ה יג
12 וְאֵת חֲמַת יְיָ מָלֵאתִי נִלְאֵיתִי הָכִיל שְׁפֹךְ עַל עוֹלָל בַּחוּץ וְעַל סוֹד בַּחוּרִים יַחְדָּו כִּי גַם אִישׁ עִם אִשָּׁה יִלָּכֵדוּ זָקֵן עִם מְלֵא יָמִים: ירמיהו ו יא
13 הֹבִישׁוּ כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ גַּם בּוֹשׁ לֹא יֵבוֹשׁוּ גַּם הַכְלִים לֹא יָדָעוּ לָכֵן יִפְּלוּ בַנֹּפְלִים בְּעֵת פְּקַדְתִּים יִכָּשְׁלוּ אָמַר יְיָ: ירמיהו ו טו
14 וְהָיָה כָעָם כַּכֹּהֵן כַּעֶבֶד כַּאדֹנָיו כַּשִּׁפְחָה כַּגְּבִרְתָּהּ כַּקּוֹנֶה כַּמּוֹכֵר כַּמַּלְוֶה כַּלֹּוֶה כַּנֹּשֶׁה כַּאֲשֶׁר נֹשֶׁא בוֹ: ישעיהו כד ב
15 הִבּוֹק תִּבּוֹק הָאָרֶץ וְהִבּוֹז תִּבּוֹז כִּי יְיָ דִּבֶּר אֶת הַדָּבָר הַזֶּה: ישעיהו כד ג
16 וַיֵּצֵא מִבַּת צִיּוֹן כָּל הֲדָרָהּ הָיוּ שָׂרֶיהָ כְּאַיָּלִים לֹא מָצְאוּ מִרְעֶה וַיֵּלְכוּ בְלֹא כֹחַ לִפְנֵי רוֹדֵף: איכה א ו
17 וַיִּהְיוּ מַלְעִבִים בְּמַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים וּבוֹזִים דְּבָרָיו וּמִתַּעְתְּעִים בִּנְבִאָיו עַד עֲלוֹת חֲמַת יְיָ בְּעַמּוֹ עַד לְאֵין מַרְפֵּא: דברי הימים ב לו טז
18 אַל תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי וּבִנְבִיאַי אַל תָּרֵעוּ: דברי הימים א טז כב
19 שׁוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלִַם וּרְאוּ נָא וּדְעוּ וּבַקְשׁוּ בִרְחוֹבוֹתֶיהָ אִם תִּמְצְאוּ אִישׁ אִם יֵשׁ עֹשֶׂה מִשְׁפָּט מְבַקֵּשׁ אֱמוּנָה וְאֶסְלַח לָהּ: ירמיהו ה א
20 כִּי יִתְפֹּשׂ אִישׁ בְּאָחִיו בֵּית אָבִיו שִׂמְלָה לְכָה קָצִין תִּהְיֶה לָּנוּ וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ: ישעיהו ג ו